

Mens en Wereld

WE leven in een onthullende wereld. Vroeger had je overal heilige huisjes en dekmantels, al of niet der liefde. Daar konden de mensen, die daar behoefte aan hadden, van tijd tot tijd eens fijn tegenaan schoppen of boe roepen onder zo'n dekmantel en dan, o, dan had er weer eentje tegen een heilig huisje geschopt of onder een dekmantel gekeken. Driewerf foei!

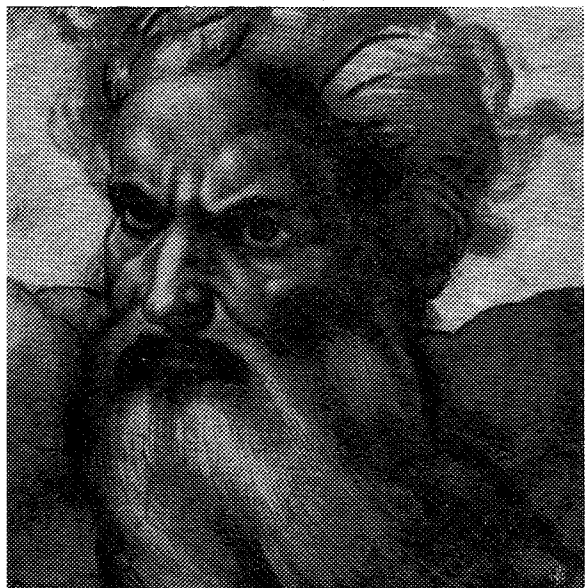
Tegenwoordig gaat dat anders. Alles mag gezegd en besproken worden. Dekmantels zijn er niet meer en die heilige huisjes, daar zijn alle ruiten al van ingegooid en wat de godsdienstige betreft, daar mogen we van de VPRO met ons allen omheen komen staan en dan mogen we roepen: 'God is lekker doo-ood!' Dat zouden humanisten nu nooit verzinnen. Zoiets doe je gewoon niet en zeker niet voor een miljoenen publiek voor de t.v.

De katholieke pers heeft er ook fors het mes ingezet en een enquête gehouden over 'God in Nederland'. Vooruit maar, mensen, voor de dag ermee. Zò is het nu in ons vrome Holland gesteld met het geloof. En dan komt er de volgende dag weer een dominee of een andere meneer voor de VPRO, 's morgens om vijf voor acht en die zegt: 'Ja, dat lijkt nu wel zo, dat die ongelovigheid zo groot is en dat God dood is, maar in ons diepste wezen zijn we toch echt véél geloviger, dan we ons voordoen! Alleen anders, ziet u?' Nee, het enige, dat ik zie is, dat we weer onderuit gaan op de groene zeep.

Voor mij heeft dit nooit hoeven en ik zie ook niet in, wat van godsdienstige zijde de bedoeling is van al dit balansopmaken-en-gros. Voor ons is het wel interessant, maar om de mensen echt aan het denken te zetten, moeten er andere dingen gebeuren.

Onlangs is er in een van de verste uithoeken van mijn familie iemand gestorven, die een behoorlijk bezit naliet. Bij de regeling van deze nalatenschap – waar ik overigens, zoals gewoonlijk, buiten viel – is veel geschied in de naam des Heren. Wie zich, terecht, achteruitgezet voelde, moest vooral goed beseffen, dat 'iedereen het pad bewandelen moet, dat de Here voor hem heeft uitgestippeld!' Over 'onthullend' gesproken. De daverende plof, die daar dan ook onmiddellijk op volgde, was van een heel blok heilige huizen, die zomaar instortten, van binneuit afgebroken, niet meer te redden.

Waar een erfenis al niet toe kan leiden. Daar kan geen t.v.-uitzending tegenop.

Confessionele partijen

DE val van het kabinet-Cals en de reacties daarop, vooral in de boezem van de KVP, hebben nog eens overduidelijk gedemonstreerd, dat de confessionele partijen – de een sterker, de ander zwakker – onzeker worden omtrent de geldigheid van hun grondslag. Zoals 24 vooraanstaande KVP-leden het uitdrukten in een nota: 'Partijvorming op basis van christelijke inspiratie (is) in de huidige Nederlandse omstandigheden duidelijk achterhaald'.

Vanzelfsprekend is het ontstaan van partijen op een kerkelijke basis in Nederland een historisch gegroeide zaak en een aantal oorzaken (b.v. de schoolstrijd) heeft daartoe geleid. Wat de confessionele partijen niet of onvoldoende beseft hebben is het feit dat Nederland, temidden van de andere democratieën, met zijn groot aantal kerkelijke partijen een uitzondering is. In de VS en in Engeland b.v. zijn mensen van verschillende levensovertuiging lid van een politieke partij en door kiezers van verschillende levensovertuiging wordt op een partij gestemd. In Engeland komt het duidelijkst naar voren, dat de historische basis van politieke partijen de klassen zijn. Daarover zullen marxisten en niet-marxisten het wel eens zijn.

Confessionele partijen doorkruisen dit en ze herbergen mensen met tegengestelde belangen in wereldlijke, maatschappelijke zaken omdat zij in dezelfde kerk zijn en in bovenwereldse zaken gelijke of gelijkgerichte denkbeelden hebben. Het gevolg is, dat confessionele partijen op de keper beschouwd, geen politiek kunnen voeren, omdat zij progressieven en conservatieven te vriend moeten houden. Zij zijn passen-op-de-plaatsmakers en dus, in bijna alle gevallen, conservatief.

Er zou echter plaats moeten zijn voor kerkelijke partijen indien een bepaald geloof of een bepaalde variant van het christelijk geloof ook een maatschappelijk ideaal bezat, een maatschappelijke toekomstvisie behorend bij en voortvloeiend uit dat geloof. Dat is in heel geringe mate het geval (geweest)

bij rooms-katholieken, in de z.g. corporatieve staatsgedachte, maar dit is een heel zwak kindje, dat met tal van medicijnen in leven wordt gehouden. En daarbij is het nog ernstig besmet door fascistische en nationaal-socialistische denkbeelden zodat de meeste katholieken dat kindje niet willen erkennen.

De AR-politici zoeken ook naar een sterker argument dan dat het wel prettig is en een veilig gevoel geeft, wanneer zij, die in dezelfde kerk zijn, ook samen een partij vormen. Dat sterkere argument ligt dan in het geloof. Mensen voor wie het geloof zo'n centrale plaats in alle levensverrichtingen inneemt, die het Oude Testament als leidraad hebben ook in de politiek, kunnen niet samenwerken met andersdenkenden. In dit geloofsargument beluistert men nog de zwakke echo van de eenheid van staat en kerk, klinkt luider het isolationisme, dat ons land tot het meest verzuilde heeft gemaakt van Europa, maar klinkt het duidelijkst dat ook uit dit geloof geen maatschappelijk toekomstbeeld, geen visie voortkomt. Indien het geloof zowel voor de progressieve als voor de conservatieve de inspiratiebron is, is dit bindmiddel voor een politieke partij toch wel erg zwak. Het is wel waarschijnlijk, dat de AR-partij, door het autoritaire karakter, het leergezag en de opvatting van de Overheid – godsdienstig gefundeerd – nog lange tijd in ons land het bolwerk van de confessionele groepering zal blijven, de maatschappelijke werkelijkheid doet haar ondermijnende werk echter grondig.

DE politiek in Nederland mist duidelijkheid, mist visie, mist eenvoudige grote lijnen, dat is de algemene klacht en dat is een van de redenen van het gevoel van onbehagen, niet alleen bij talloze jongeren. De politiek hangt van compromissen, afspraken, touwtrekken aan elkaar en elke regering wordt ernstig belemmerd door die compromissen. Daaraan

(Zie verder pag. 4)

**Uitgave van het Humanistisch Verbond – Verschijnt om de veertien dagen
21ste jaargang no 23 – 10 december 1966**

Kritisch allerlei

door D. Roethof-Ensing

Het fijne van het feudale

Waarom toch hebben zòvelen zich zò boos gemaakt op de burge-meester van Heemstede, een rid-der van Rappard nog wel! Goed, hij mag dan niet zo'n fijn kasteel onder zijn beheer hebben als de andere roemruchte van Rappard met diens Loevestein bij Gorkum, maar de nabije ruïne van Brede-rode werkt vast even inspirerend omtrent het feudale verleden... In een land als het onze, waar rid-ders nog maar zo spaarzaam voorhanden zijn en waar twaalf miljoen horigen er vrijwel even-zovele meningen op na houden over belastingen, Stiefbeen, het Koninklijk huis, Mies, de bom en de Chineesjes, had men het juist moeten waarderen dat een ridder durfde zeggen waar het op staat en waar het om gaat. En toen dan Sieto Hoving met zijn groep optreden zou in de burcht van Van Rappard, had men moeten juichen bij de woor-den: 'Welkom nar, maakt grap-pen en grollen zoveel gij wilt, maar over het koninklijk huis zult gij zwijgen!' Ootmoed is een deugd die Ho-ving niet siert, hij trad niet op en liet de kranten boze dingen schrij-ven. Hij maakte bovendien een denkfout door op te merken dat men zich in een democratisch land zulke opmerkingen van rid-ders noch burgemeesters kan laten welgevallen. Wat zei Orwell ook weer in zijn 'De boerderij der dieren?' 'Alle dieren zijn gelijk, maar som-mige dieren zijn meer gelijk dan andere...' Dus mogen sommige dieren uit-maken wat andere dieren over sommige dieren te zeggen hebben.

Vrede op aarde

Nu we het heerlijk avondje achter de rug en de knopen hebben, koersen we langzaam maar zeker aan op de kaarsen, de kalkoen en de kerstboom, met de daarbij be-horende plechtige en ontroerde gezichten als zuivere kinderstem-metjes zingen gaan van 'vrede op aarde'... En als we dan een traantje weg-pinken bij de gedachte aan wat er zich afspeelt in Vietnam, in Mozambique of langs de grenzen van Israël, wat er gebeurt in lan-den als Spanje of sommige Zuid-amerikaanse republieken, doen wij dat – goed, willekeurig misschien – met de zucht van verlichting dat dit alles ver van onze grenzen gebeurt... Ter overweging onder de kerst-boom deze bloemlezing: In Madrid zijn vijf jongelui aan-gehouden, leden van de z.g. Ibe-rische Federatie van Vrijheids-lievende jeugd, die haar hoofd-kwartier in Frankrijk heeft. De

Nieuwe Rotterdamse Courant vraagt zich af wat het lot van deze mensen zal zijn, want:

in augustus 1963 werden twee leden van dezelfde organisatie ge-pakt, zeer snel berecht en ter dood gebracht door wurging. Een Spaanse methode van executie, die gewoonlijk wordt toegepast bij terroristen en moordenaars. Daar-bij wordt door een schroef de achterkant van een ijzeren hals-band strakgetrokken totdat de halswervels knakken.

Het Algemeen Handelsblad:

De laatste 20 jaar hebben Zuid-afrikaanse rechtbanken mannelijke misdadigers tot bijna een miljoen kastijdingen veroordeeld. In de-zelfde periode ook zijn 1200 mensen, grotendeels Afrikanen, in de Centrale gevangenis van Pre-toria aan de galg gestorven. Deze cijfers zijn verstrekt door het Zuidafrikaans gevangeniswezen. De enorme toeneming van lijf-straffen en doodstraffen in de laatste 20 jaar heeft rechters, poli-tici en geestelijken verontrust. In 1946 werden er slechts 20 men-sen terechtgesteld, in 1965 wer-den er 113 opgehangen.

Dit blad is het ook dat onlangs schreef over de terechtstelling van een homoseksueel in Jemen.

Gisteren is op het voornaamste plein van Sana, de hoofdstad van Jemen, ten aanschouwe van 6000 mensen een 60 jaar oude gemeen-te-ambtenaar terechtgesteld. Vol-gens de Koran moet een homo-seksueel van het hoogste punt in de stad naar beneden worden ge-worpen. In dit geval had de recht-bank echter bepaald, dat de man kon worden onthoofd. Aangezien op de plaats van de terechtstel-ling de beul er na twintig minuten wachten nog niet was, vroeg de rechter aan de ter dood veroor-deelde of hij er mee akkoord ging dat hij werd dood geschoten. Aan-vankelijk had men overwogen hem uit een vliegtuig naar beneden te gooien, zei de minister van onder-wijs, die zich onder de menigte bevond, maar dat was te duur.

En bij ons is de eerste oplage van Max Heymans' 'Knal' binnen en-kele dagen uitverkocht!

Gezag moet er zijn

Op de najaarsconferentie van 'Po-liteia' heeft o.a. prof. G. E. Lan-gemeijer gesproken en wel over het onderwerp 'gezag een demo-cratie'. Een zinsnede als een aforisme volgt hier:

Het gezag in de democratie is een noodzakelijk kwaad van zo ern-stige aard, dat men voortdurend

moet uitkijken of het niet groter wordt en sterker dan de behoeften zijn.

Prof. Langemeijer meende, aldus het Algemeen Dagblad,

dat iedereen bloot staat aan be-roepsmisvorming. Het is nodig om iedereen die de neiging vertoont misbruik te maken van zijn macht en gezag terecht te wijzen. Het helpt alleen als het met verstand gebeurt. Als men reageert met middelen die erger zijn dan de kwaal, wordt het gezag gesterkt in zijn houding, waarbij het nog sympathie ondervindt ook.

Het zal een ieder duidelijk zijn dat men deze wijze woorden in direct verband kan brengen met het op-treden van politie contra provo's en... omgekeerd! Zoals kan blij-ken uit de woorden van prof. S. Kleerekoper tijdens datzelfde con-gres:

Met voorbeelden uit de bijbel en de geschiedenis (Simson, Jezus en Luther) toonde deze aan, dat het provoverschijnsel niet van van-daag is, maar dat ieder gezag te allen tijde vroeg of laat verzet heeft oproepen. Daarbij doet zich volgens de hoogleraar een stuk beschavingstragiek voor, waartegen men zich niet genoeg kan wapenen: de onderdrukten van gisteren zijn de onderdrukkers van morgen, verzet wordt eens macht in slechte zin, omdat macht en gezag corrumperen.

Toenadering

Een experiment zoals een Ivo-school uit Utrecht heeft laten zien, waarbij in woord, daad en

geschrift, aan de hand van teke-ningen, tabellen en werkstukken het bejaardenprobleem werd be-studeerd en uitgewerkt, met als culminatiepunt een gezellige avond van 'oud en jong', waar acht met tachtig aan het volks-dansen was, verdient lof en waar-dering.

In het Parool troffen we een be-richt over een dergelijke actie aan.

In Southall-Middlesex kregen twee bejaarde dames bezoek van een pas afgestudeerde leerling van een middelbare school, hij kwam met de vraag of zij enkele jonge immigranten zouden willen hel-pen met hun taallessen; de kinde-ren spraken maar weinig Engels, bij hen thuis werd uitsluitend de moedertaal gesproken en veel van het op school geleerde ging snel weer verloren.

Terug op school vroeg hij aan de kinderen uit Jamaica, of ze niet een goede daad wilden doen. Er waren twee eenzame dames in deze plaats, die erg graag eens met kinderen spraken. Zouden zij niet iedere dag een paar uur op bezoek willen gaan, zodat ze met-een hun Engels oefenden?

De man die aan het hoofd van deze vrijwillige hulpactie staat heeft de hulp van honderden jon-gens en meisjes, pas van school, ingeschakeld, die zo de gemeen-schap dienen en meteen ervaringen in sociale problemen opdoen.

Er zijn in een welvaartsstaat zo-veel mensen die tussen de wal en het schip vallen, maar er zijn mensen nodig om daar iets aan te doen.

GEBED

*Laat de kinderen niet met lucifers spelen
Daar komen brokken van.
Laat kleine mensen niet met grote woorden spelen
Daar komen brokken van.
Laat klungels niet met automobielen spelen
Daar komen brokken van.
Laat imbecielen niet met publiciteit spelen
Daar komen brokken van.
Laat generaals niet met raketten spelen
Daar komen brokken van.
Laat helden niet met weerlozen spelen
Daar komen beulen van bij duizenden.
Laat partijen niet met leuzen spelen
Daar komen brokken van.
Laat staatsmannen niet met mensen spelen
Daar komen brokken van.
En laat asjeblijft die kerke-mannen toch niet zo roekeloos spelen met dat woord 'God'
Waarvan ze NIETS weten
Want daar komen de vreselijkste brokken van.
Onze Vader die in de hemelen moest wezen, maar daar niet is
Onze Vader die nergens is
Behalve dan ergens in ons eigen achterhoofd
Laat ons nu toch eindelijk eens niet lafhartig meer wegkruipen achter Uw naam
En ZELF de teugels nemen, zelf de verantwoordelijkheid aandurven
Laten we ons in vredesnaam toch eens als volwassenen gedragen en de lucifers weghouden!*

J. C. VAN SCHAGEN

(Domburgse Cathiers X B – april 1966)

DUITS 'ONTWAKEN'

IN twee Westduitse 'Länder', Hessen en Beieren, heeft de Nationaal-democratische partij (NPD) haar intrede gedaan in de gewestelijke parlementen. Hoewel haar aanhang hier de acht procent niet overtrof was dit begin voor de jonge partij, die oude sentimenten oproept, niet teleurstellend. Integendeel. Soortgelijke winsten worden verwacht in andere 'Länder', grotere aanhang zelfs in Sleeswijk-Holstein en Neder-Saksen. En bij de verkiezingen voor de federale Bondsdag in 1969 hoopt de NPD minstens zestig zetels te veroveren. Een leerzaam kaartje in Der Spiegel van 28 november toont aan dat de NPD haar grootste successen heeft behaald in kieskringen waarin de partij van Hitler, de NSDAP, in 1930 meer dan twintig procent der stemmen verkreeg. Men heeft al opgemerkt dat het verschil in de namen der twee partijen slechts is, dat in de NPD de letters S.A. ontbreken. Maar als de vroegere leden der S.A. en de door hen beïnvloede jongeren stemmen zoals in Hessen en Beieren, dan heeft de NPD nog een angstwekkende toekomst.

De overwinning in Hessen heeft niet zulke grote gevolgen als die in Beieren. In Hessen bestaat een zeer moderne industrie met de gebruikelijke concentratie van bedrijven en kapitalen, waardoor kleine zelfstandige ondernemers zich bedreigd voelen. En des te meer, omdat dit moderne grootkapitaal gedijt in een gewest, dat door socialisten wordt geregeerd. Ondernemers en goed geschoolde werknemers hebben er samen een Welfare State opgebouwd. Degenen, die zich tekort gedaan achten of menen, onvoldoende van de hoogconjunctuur te profiteren, zijn de ongeschoolde arbeiders, kleine boeren en bescheiden middenstanders. Zij zijn groepen met wrok en wrevel, en zij hebben uit protest op een 'kanker-partij' gestemd. Daarbij komt natuurlijk, dat deze NPD nationalistische leuzen, die men in veel meer Duitse kringen aantreft, uitdagend naar voren heeft gebracht en het heimwee naar 'Duitse grootheid' heeft geëxploiteerd. Wie eens geestdriftig achter Hitler heeft gemarcheerd, heeft zich niet meer te schamen: hij heeft een partij gevonden, die honderdduizenden van zijn lotgenoten volgen: hij is niet meer alleen.

Dat het succes, door de NPD in Hessen verkregen, werd herhaald in Beieren, was echter in alle opzichten erger. Beieren vormde na 1920 de eerste de beste voedingsbodem voor de nazi's, en die voedingsbodem is dus gebleven. Voor het eerst ook wierp een autoritair-nationalistische partij een democratische partij (de conservatief-liberale FDP) uit het gewestelijke parlement. Hier kwam ook nog duidelijker de rechtse structuur der NPD tot uiting, haar antisemitisme, haar verheerlijking van 'de gezonde familie'

(het woord 'gezond ras' werd nog vermeden) en haar afkeer van 'liberalisme', waaronder alles wordt verstaan wat zich openbaart in een moderne geïndustrialiseerde samenleving. Hoe vaag ook het programma is van de NPD, hoeveel daarin ook wordt verborgen, de sfeer van haar bijeenkomsten is beslissend: zij is reactionair in geestelijk en politiek opzicht en militant nationalistisch. Zij wil natuurlijk wel een 'welvaartsstaat', maar onder haar leiding.

In deze partij nu vindt men vele dusgenaamde 'Duitse gaullisten'. Die willen geenszins aan de leiband van Frankrijk lopen, en zij voelen ook niets voor Europese ontspanning op basis van de bestaande grenzen. Maar zij willen: 1. vrijmachtig in en met Duitsland doen wat zij wensen, zonder buitenlandse bemoeienis. 2. geen 'vazallen' zijn van de Amerikanen. 3. niet verplicht zijn tot hulpverlening aan minder ontwikkelde landen, die geen bondgenoten zijn. 4. een 'sterke man' als kanselier, die niet door andere partijen dan de zijne (de NPD) wordt gehinderd. 5. een einde maken aan processen tegen oorlogsmisdadigers. 6. volkomen rehabilitatie en integratie van ex-nazi's. De griet tegen de Amerikanen berust op het feit, dat de Bondsrepubliek voor miljarden aan wapens in de Verenigde Staten koopt en de Amerikanen zeer trouw bleef, maar toch niet de beschikking kreeg over kernwapens en toch niet de 'oostzone' kon ontrukken

aan de Sowjet-Unie. De V.S. vrezen terecht een oorlog met de Russen en zoeken met hen een toenadering, die deze rancuneuze Duitsers irriteert.

Toch ligt nog niet het grootste gevaar in de NPD. Dat gevaar ligt in het feit, dat andere partijen nu ook steeds meer nationalistisch kunnen worden, omdat dit blijkbaar loont, en omdat zij menen, alleen op deze manier de NPD de wind uit de zeilen te kunnen nemen. Wat dit aangaat staat Franz Josef Strauss, de leider van de Beierse katholieken (die deel uit maken van de christen-democraten, die in Bonn de kern vormen der regering) vooraan. Enige van zijn uitspraken uit de verkiezingstijd: 'Zijn wij dan slaven, die tussen twee slavendrijvers (Amerikanen en Fransen) kiezen moeten?... Als wij zelf in onze politiek bepaalde nationale accenten aanbrengen, dan zal de NPD spoedig verdwenen zijn... Het succes van de NPD is een antwoord op de jarenlange belediging en bespottung van West-Duitsland, het antwoord op de jarenlange methode om alles, wat Duits is en wat nationaal heet, door de modder te halen.'

Deze Strauss nu, nauw verbonden met de ex-nazi Kiesinger, die de christen-democraten als hun toekomstige kanselier aanwezen, speelt in Bonn een zeer grote rol. Zou hij in de partij der christen-democraten gaan overwegen, dan kon hij de NPD wel eens evenaren. En zou hij daarbij ook nog de socialisten meeslepen, dan zou men kunnen spreken van een kettingreactie, die de ernstigste gevolgen kan hebben. Hierin ligt het gevaar van het succes der NPD: deze partij zou op fatale wijze school kunnen maken.

A. L. Constandse.

Mevr. Reddingius-Swart overleden

Geertruida Reddingius-Swart is op dinsdag 22 november, 62 jaar oud, te Rotterdam overleden. De familie is smartelijk getroffen door haar heengaan. Vooral haar ouders, voor wie ze een grote steun was door haar zorgende activiteit. Ook in het leven van haar kinderen, schoondochters en kleinkinderen nam ze een grote plaats in. Niet, dat ze zich op de voorgrond drong. Integendeel, het was juist haar bescheidenheid, die mevrouw Reddingius een plaats gaf in vele harten. Daarin lag haar kracht de ander, die bij haar met moeilijkheden kwam, nieuw uitzicht te geven op zijn bestaan. Het Humanistisch Verbond verliest een groot mens. Juist nu ze voor goed van ons is heengegaan, beseffen we wat ze voor ons heeft betekend. We zouden een opsomming kunnen geven van alles, wat ze heeft gedaan voor de gemeenschap Rotterdam. Hiermee zouden we haar betekenis te kort doen. Er zijn goede herinneringen van velen aan de gespreksgroepen, de open tafel, de damesmiddagen en de werkzaamheden, die in haar huis voor het Verbond zijn verricht. Haar eenvoud maakte, dat ieder zich bij haar thuis voelde. Mevrouw Reddingius bezocht de vrouwengevangenis als geestelijk raadvrouw. Weinigen zullen weten, dat ze ook contacten onderhield met ex-gevangenen, waarvan velen zwaar gestraft waren geweest. Ze deed dat in alle stilte. Soms mocht ik iets bespeuren van haar voldoening over het geluk, dat ex-gedetineerden later

ten deel was gevallen. Ik ben er van overtuigd, dat ze daarin door haar wijze van mens-zijn veel heeft bijgedragen.

Vier jaar heb ik het voorrecht gehad bijna dagelijks met haar samen te werken. Vaak heb ik haar benijd om de hoogte die zij als mens had bereikt. Altijd bescheiden te kunnen zijn en mild, lijkt een bijna onmogelijke opgave. Tolerant, ieder mens acceptierend en toch tegenspel gevend om de ander ook daarin te eerbiedigen, zo was Geertruida Reddingius. Zij paste de humanistische beginselen toe met grote integriteit. Daardoor ook stond ze steeds open voor anderen.

Contact met haar verlost velen uit hun eenzaamheid. Door allerlei activiteiten trachtte ze de levensomstandigheden van de mensen te verbeteren. Verscheidene keren kreeg ik de indruk, dat ze te veel wilde doen, ook materieel. Bezorgdheid mijnerzijds wees ze van de hand: zij kon niet anders dan zorgend voor de mens en de wereld bezig zijn. Daarvoor had ze alles over, wilde ze alles offeren, zichzelf en wat ze materieel bezat. In haar groot geloof in de mens vond ze de kracht teleurstellingen, tegenslagen en verdriet te overwinnen. Ze durfde haar eigen weg te gaan, alleen, maar niet eenzaam. Voor allen, die haar hebben gekend was het zeker een voorrecht een deel van haar leven te zijn geweest: haar familie, maar ook haar vrienden en medewerkers in het Humanistisch Verbond.

J. KOOPS

(Vervolg van pag. 1)

Ik meende, dat dit verre toekomstbeeld, gezien de invloed van de VS en van Engeland, geen illusie behoefde te blijven en daarom wreef ik de ogen uit bij de beschouwing van prof. v. d. Grinten, die op de conferentie over het partijwezen, georganiseerd door 'De Volkskrant', een wonderlijke lans brak voor de confessionele partijen. Ik heb gelezen, dat het *realistische geluiden* waren. Zijn standpunt is, dat er nu eenmaal in ons land een apart RK-volksdeel is, met tal van eigen organisaties en omdat katholieken het liefst met katholieken verkeren heeft ook de KVP reden van bestaan. De godsdienstige factor is niet overheersend maar wel de sociologische factor van de werkelijke situatie. Hij vindt deze situatie niet ideaal maar hij gaat bij zijn fundering van deze gegeven werkelijkheid uit. In dit stadium, zegt v. d. Grinten, is het voortbestaan van de KVP een goede zaak. Hoe het in de verre toekomst zal worden laat hij buiten beschouwing maar nu en hier is er plaats voor de KVP en, neem ik aan, voor de andere confessionele partijen.

Nu heeft waarschijnlijk niemand geweld, dat stante pede de KVP zich zal opheffen – wie zou zo dwaas zijn? – maar het standpunt van v. d. Grinten is in wezen conservatief zelfs reactionair. Dat een gegeven situatie op een werkelijkheid berust is een waarheid als een veestapel, maar als men die werkelijkheid als een argument gaat hanteren om de zaak zo te laten, dan is de deur gesloten en dan verandert er niets. Toen in 1848 Thorbecke met zijn nieuwe grondwet kwam vonden de conservatieven deze niet nodig. De maatschappelijke werkelijkheid was er volgens hen en ze eiste geen veranderingen. Er is in Nederland een gesprek aan de gang, op godsdienstig en op maatschappelijk terrein, er komt iets open, het isolationisme wordt opengebroken, de schotten worden gesloopt. Als de Van der Grintens – en wat zullen de conservatieven gejuicht hebben voor dit realistische argument – hun zin

Mens en Wereld krijgt – gedeeltelijk – een nieuw uiterlijk. Met ingang van de nieuwe (22ste) jaargang zal de voorpagina er uitzien zoals hiernaast is weergegeven. Ter voorkoming van misverstand: het cliché geeft niet exact de nieuwe voorpagina weer, want dan zou de kritische lezer er dadelijk 'oud nieuws' op ontdekken. De plaat is een verkleinde reproductie van het ontwerp, dat de typografische ontwerper Bernard van Bercium voor M&W maakte.

Het 'cursiefje' van Ans Spigt-van Blijenburg verdwijnt niet uit M&W, maar 'verhuist' van de voorpagina naar bladzijde 3, compleet met bijbehorende plaat. De rubriek 'Kritisch Allerlei' is, ook typografisch, al vernieuwd. Verder zullen vele lezers van M&W al hebben opgemerkt, dat de redactie met verschillende lettertypen heeft 'gespeeld', ter voorbereiding van de wijzigingen die na 1 januari 1967 hun beslag krijgen.

De redactie denkt aan verdere vernieuwingen – meer illustraties bij voorbeeld, en zo mogelijk ook nieuwe rubrieken – maar de verwezenlijking daarvan stuit op financiële moeilijkheden. Het zal iedereen duidelijk zijn dat hoe meer abonnees Mens en Wereld heeft, des te ruimere financiële armslag de redactie zal krijgen bij het verwerkelijken van reeds lang levende plannen. We mogen over de groei van het abonnementsaantal niet

krijgen, en ik mag toch aannemen dat hij dat wil, dan gebeurt er voorlopig niets in ons land en dan blijft, langer dan nodig is, de onduidelijke politieke situatie bestaan, die de afkeer opwekt van steeds meer mensen. Als v. d. Grinten een werkelijk overtuigd voorstander zou zijn van het voortbestaan van confessionele partijen zou hij geen beter argument hebben kunnen gebruiken dan hetgeen door alle behoudenden in alle eeuwen gebruikt is: het is nu eenmaal zo en daar zijn wij best tevreden mee en ook als we niet zo tevreden zijn, we weten nu wat wij hebben en weten niet wat wij krijgen. En zo modderen wij maar door en de koekoeken spinnen zijde. B.

B.

klagen – een toename met rond 500 in één jaar is beslist niet slecht – maar toch menen wij, dat de huidige oplage van 7000 verdubbeld kan worden. Wij doen voortdurend ons best om de kwaliteit van M&W te verbeteren – over het tempo waarin dit gebeuren kan zijn wij zelf lang niet tevreden – laten onze lezers ervoor zorgen dat steeds meer geestverwanten zich op ons blad abonneren.

DE ontwikkeling van een onbemand geologisch laboratorium, dat uit een 100 mijl hoge baan om de aarde mineraalafzettingen in kaart brengt, is het doel van een groep geleerden van het Amerikaanse Instituut voor Geologische Kartering. Men is thans bezig met het beproeven, aan boord van vliegtuigen, van instrumenten voor de meting van warmtestraling en magnetische eigenschappen van de begane grond. Geologisch onderzoek uit de ruimte zou grote voordelen kunnen afwerpen voor ontwikkelingslanden, waar plaats en omvang van natuurlijke rijkdommen nog vrijwel onbekend zijn. Dezelfde technieken zou men later kunnen gebruiken voor het geologisch in kaart brengen van de maan en de andere planeten.

(Uit 'Unesco-Nieuws')

HET NIEUWE PROFIEL VAN DE VROUW (7)

HET moederschap-buiten-huwelijk en, daarmee verband houdende, de onwettigheid, worden tegenwoordig met andere, minder afwijzende, ogen bezien dan vroeger, nog maar betrekkelijk kort geleden. Waarom is het oordeel milder geworden ten opzichte van het meisje (of de vrouw) dat een kind krijgt, zonder dat ze getrouwd is?

Op een rechtsvergelijkend kongres, dat in de zomer van 1966 in Uppsala gehouden werd¹⁾, kwam deze vraag in een van de sekties ter sprake. De diverse antwoorden wierpen een aardig licht op een van de verschilpunten in juridisch denken tussen de kommunistische en de niet-kommunistische wereld. De jurist uit Roemenië zei: 'Wij hebben de wet veranderd, zodat tussen wettige en onwettige kinderen geen verschil meer bestaat. En dus wordt bij ons (zoals in alle kommunistische landen) de ongehuwde moeder niet meer met de nek aangezien'. Kortom: verander de wet, dan zal de mening der burgers ook veranderen.

De kongresgangers in Uppsala, die uit westerse landen afkomstig waren, hadden niet zo snel een antwoord klaar op de vraag waarom men tegenwoordig ongehuwde moeders minder slecht beoordeelt dan vroeger. Sociale verschuivingen, nieuwe opvattingen, bevindingen van de zgn. menswetenschappen enz. tezamen, hebben het denken geleidelijk gewijzigd. Is de publieke opinie eenmaal om, dan kan men vervolgens proberen de wet aan te passen. Dus: eerst moet het denk-klimaat onder de burgers gewijzigd zijn; de wet zal waarschijnlijk volgen. Voor wat Nederland betreft bevinden we ons op het gebied van het denken over niet-gehuwde moeders, in een kenteringsfase. Dat zal tenslotte leiden — heeft gedeeltelijk al geleid — tot een ander type zorg voor en bemoeienis met ongehuwde moeders en haar kinderen. Van een traditionele, charitatieve, godsdienstige bemoeienis zijn we gegroeid naar een vorm van maatschappelijk werk, grenzend aan toegepaste psychologie²⁾. Eventuele wijzigingen in de wet vormen een volgende fase in deze evolutie.

Het wil me voorkomen, dat ook de algemeen gekonstateerde verandering in het vrouwbeeld bij heeft gedragen tot een mildere oordeelsvorming. Gehuwde en ongehuwde moeders zijn niet meer gescheiden door een enorme afstand, 'zonde' geheten. Alle vrouwen hebben een grotere zelfstandigheid gekregen en de gelijkwaardigheid van mannen en vrouwen groeit. Sexuele omgang tussen man en vrouw — binnen of buiten een huwelijk — zal steeds meer een kwestie worden van keuze van beide partners, waarbij de ene mogelijkheid niet a priori verkieslijker te noemen is dan de andere. Voor diegenen, die dit onafhankelijke trekje in het nieuwe profiel van de vrouw maar een griezelige zaak vinden, een gedeeltelijke geruststelling. Het percentage onwettig geboren in ons land is tot nu toe laag, ongeveer 1,90 pct. In alle landen om ons heen is het aanzienlijk hoger.

In Amsterdam vonden in 1965, 12.642 wettige geboorten plaats en 760 onwettige geboorten (voor 1964 en 1963 waren de respectieve aantallen: 13.989 en 752; 14.090 en 674³⁾). Het percentage der onwettige geboorten is in Amsterdam daarom hoger dan het landelijke percentage, omdat een niet gering aantal niet-getrouwde aanstaande moeders de anonimiteit van de grote stad zoekt en misschien ook de hulp van de gespecialiseerde instellingen van ongehuwde moederzorg in Amsterdam.

Maar, afgezien van de cijfers, als op dit moment het ongehuwde moederschap beschouwd wordt als 'een probleem van geestelijke gezondheidszorg', zoals Trimbos stelt (bl. 37), dan is deze ontwikkeling (die nog maar in een beginstadium verkeert) mijns inziens mede een gevolg van de andere plaats, die de vrouw is gaan innemen in onze maatschappij.

Vindt u het een cynische gedachten-sprong om van het boven summier besproken 'onveilig verkeer' over te stappen naar het andere, helaas ook niet altijd veilige verkeer?

De directeur van het psychologisch verkeerslaboratorium in Utrecht, drs. A.

van der Burgh, schreef onlangs een uitermate interessant artikel over de verschillende manieren waarop mannen en vrouwen deelnemen aan het wegverkeer⁴⁾. De schrijver tekent in zijn artikel misschien niet een nieuw vrouwenprofiel, maar hij maakt een aantal zaken, die voor Nederland nog niet eerder onderzocht waren, bijzonder duidelijk.

Mannen zijn van nature gericht op het bereiken van een doel, het tot stand brengen van iets, het zich doen gelden, het zich met anderen meten. Mannen moeten leren zich aan te passen, zij worden door schade en schande wijs. Maar vrouwen brengen het verlangen tot goede verhoudingen, tot harmonie en evenwicht met anderen met zich mee. Zij hebben een verantwoordelijkheidsgevoel, dat hun instelling t.o.v. snelheid, verkeersregels en politie positief beïnvloedt. Vrouwen vallen in het verkeer niet op door gevaarlijk of onhebbelijk gedrag (uitzonderingen daargelaten), maar meer door extra voorzichtigheid, geringe doortastendheid en door het ruim-tijd-nemen bv. voor parkeren. In kritieke situaties reageert de man sneller, vlotter, met meer energie, helaas ook met aanzienlijk groter risico. Pas mannen, die ouder zijn geworden dan 44 jaar, en die over een grote rij-ervaring beschikken, krijgen een betere, rustiger instelling in het verkeer, zoals vrouwen, over 't algemeen, van stonde af aan hebben. Verzekeringmaatschappijen in de V.S. kennen dan ook een systeem waarbij de premies die vrouwen moeten betalen, lager liggen dan voor mannen. De man begint pas een 'normaal risico' te worden (zij het een groter risico dan de vrouw van gelijke leeftijd), als hij boven de 25 jaar en getrouwd is.

Getrouwd-zijn-van-de-man en veiligheid in het verkeer blijken ten nauwste samen te hangen. Het huwelijk betekent voor de man het verkrijgen van een beter evenwicht, voor de vrouw maakt het niet veel uit; zij heeft dat evenwicht van nature — of streeft het althans na.

Wat vrouwen tekort komen, is meestal de ervaring en de geoefendheid in het

verkeersmilieu. Zij is in de regel niet geïnteresseerd in de technische kanten van de zaak, maar ze maakt zich veel minder dan de man schuldig aan on-aangepast hard rijden, veel geluid maken en betrokken raken bij ongevallen. Als bestuurder van een voertuig is in Nederland tussen 1958 en 1963 slechts één vrouw tegen twaalf à dertien mannen betrokken geweest bij een verkeersongeval. Van der Burgh besluit zijn artikel met de woorden: 'De wijze, of wijs geworden, man achter het stuur en de door training en routine gevorderde rijdende vrouw kunnen elkaar in het verkeer als betrekkelijk gelijkwaardig in bekwaamheid en zorgvuldigheid beschouwen'.

We hebben dikwijls vraagtekens gezet bij de nieuwe profilering van de vrouw; vele trekjes zijn nog niet goed zichtbaar, of overwaasd of zelfs tegenstrijdig met elkaar. Welk een reden tot glimmende zelfgenoegzaamheid geeft ons nu dit, door een man geschreven, artikel waarin ons verkeers-silhouet tenminste glashelder getekend is. Het is wat langzaam en saai, maar verder mooi, rustig en verantwoordelijk, kortom het is een P.P., een Pracht Profiel!

M. R.

1) VIIe Congrès international de droit comparé, 6—13 augustus; Sectie II, A, 2: 'l'évolution de la législation sur la filiation naturelle'

2) Zie voor dit alles uitvoerig het eerste samenvattende overzicht, dat in ons land is verschenen: 'De niet-gehuwde moeder en haar kind' van H. F. Heymans en dr. C. J. B. J. Trimbos, 1964; uitg. Paul Brand

3) De cijfers zijn ontleend aan bijlage B van het jaarverslag over 1964 van de UVOM (Unie van Verenigingen voor Ongehuwde Moeders) en aan gegevens door de UVOM verstrekt

4) 'Het psychologisch verschil tussen man en vrouw in het wegverkeer' — drs. A. van der Burgh, Verkeerstijdschrift, officieel orgaan van het Verbond voor Veilig Verkeer, augustus/september 1966

Er zijn niet zo heel veel kinderen meer, die rondlopen met de gedachte dat babies groeien uit de kool of dat de ooevaar ze rondbrengt. Tijdige en juiste voorlichting kunnen veel onheil voorkomen en onnodige spanningen verlichten of verhelpen.

De meeste jonge kinderen leggen de feiten over het geboorteproces kalm naast zich neer, pas als ze ouder worden en de puberteit zijn intrede doet herleeft de interesse en richt zich ook meer op het sexuele vlak in zijn geheel dan alleen op de vraag: waar komen de kindertjes vandaan?

Op de doorsnee lagere school bemerkt meestal pas de onderwijzer van de hoogste klas bij zijn leerlingen iets van een ontwakend 'besef'. Toch hoort men onder leer-

AVONTUREN MET KINDEREN

krachten vaak de mening uiten dat, naar hun ervaring, de gesprekken of de in beslaggenomen tekeningen en briefjes veel eerder dan vroeger het peil bereiken, waarop men er zo'n jaar of dertig geleden op middelbare scholen over sprak. De belevenissen van een onderwijzer uit een vierde klas (negen- à tienjarigen dus) zouden dit kunnen bevestigen... Wat gebeurde?

Een alleszins keurig, intelligent meisje uit zijn klas informeerde bij een klasgenoot hoe ver zijn kennis ging omtrent sexuele za-

ken... Met fijn-vrouwelijke intuïtie had ze een jongen uitgekozen, die nu al iets in zijn blik heeft van de charmante 'versierder'... Toen hun kennis op vele punten bleek te kloppen, heeft het meisje gezegd: 'Maar om te zien of het zo is, zouden we het eigenlijk moeten proberen.'

'Op de jongens-w.c.' stelde de jongen voor, 'want daar trek je het een en ander uit.' Maar er bleek daar weinig ruimte en ook op de meisjes-w.c. was niet genoeg plaats. Toch waren beiden in zoverre tevreden gesteld, dat ze

nu wel begrepen dat de hen vertelde verhalen inderdaad bleken te kloppen.

Dit alles kwam uit omdat de jongen er niet over zwijgen kon, het verhaal ging de hele klas door en een kind heeft het spontaan aan haar moeder overgebrieft. Deze waarschuwde de ouders en de leerkracht en die hebben tezamen in alle rust en vertrouwen met de kinderen gepraat.

Meer dan een experiment om een bewijs geleverd te zien bleken die twee niet bedoeld te hebben. Maar toch grijpt een dergelijk geval veel verder dan de veel voorkomende handelingen, waarbij kinderen er kennis van willen nemen hoe een 'jongetje' resp. een 'meisje' er uit ziet.

D. R.-E.

Najaarsconferentie van 'Socrates' over

Alle waarden overboord?

HET is niet ongebruikelijk als in een discussie plotseling de woorden 'ontwaardende tendenties' vallen of als iemand een pleidooi voert voor het geven van nieuwe inhoud aan oude waarden. Zulke opmerkingen lijken een symptoom van de problematische situatie waarin de ethiek is komen te verkeren. Velen zijn geneigd een vraagteken te zetten bij hetgeen lang als waardevol is beschouwd. Dat vraagteken stond ook in de titel van een door de stichting Socrates op zondag 13 november in Amersfoort belegde najaarsconferentie: 'Alle waarden overboord?' Prof. dr. Libbe van der Wal, die de conferentie voorbeeldig leidde, bleek daar niet rouwig om. Als het vraagteken in een uitroepeten zou worden omgezet, zou het Verbond weinig anders resten dan harakiri. Niet voor niets zegt de beginselverklaring dat het humanisme een waardebesef, dat niet naar willekeur kan worden gewijzigd, wezenlijk acht voor de mens.

De eerste spreker prof. dr. W. van Dooren behandelde de *ethische objectiviteit*.

Uit het ethische beginsel, nl. dat de mens gekenmerkt wordt door een waardebesef, volgen waarden. Het begrip waardebesef achtte Van Dooren in zoverre onjuist als het suggereert, dat er éérst waarden zouden bestaan waarvan men dan besef krijgt. Het tegendeel is waar, de waarde ontstaat pas in de houding, in het gevoel van een individu, dat hij voldoet aan een ethische verplichting. Een dergelijke houding zou men simpelweg kunnen omschrijven als: 'Hier sta ik, ik kan niet anders.'

In deze opvatting geniet het handelen prioriteit boven het spreken-over, en Van Dooren kon het dan ook niet helemaal eens zijn met de befaamde uitspraak van Van der Wal: 'Een ploertige ethicus is in principe evenmin onbestaanbaar als een ziekelijke medicus of een kale kapper.'

Oneens was hij het ook met het in vele ethische handboeken ingenomen standpunt, dat waarden algemene geldigheid zouden hebben. Die waarden mochten, wat hem betrof,

gerust overboord. Voor de ethiek is kenmerkend, dat de individu in de eigen situatie zich verplicht voelt zó te handelen. Men zou de opvatting, dat de individu de waarden trekt op zijn eigen situatie, het subjectieve-relatieve uitgangspunt kunnen noemen. Het relatieve wordt echter overschreden, doordat het subject poogt de eigen houding te objectiveren. De objectiviteit van de ethiek ligt in de mate waarin het mogelijk is de eigen houding te rechtvaardigen. Met het objectiviteitsbeginsel hangt nauw samen de verantwoordelijkheid van de individu om belangen van anderen te hoeden als waren het de zijne.

Drs. S. J. Doorman, die zich uitdrukkelijk introduceerde als 'amateur', bewees met zijn inleiding over *ethische relativiteit* dat hij een door de natuurwetenschappen geschoolde filosoof was. Hij begon zijn betoog met een kort historisch overzicht. De emancipatie van het wetenschappelijke rationalisme in de vijftiende en de zestiende eeuw kon slechts geschieden door af te rekenen met bepaalde aspecten van het middeleeuwse denken. Was het wereldbeeld tot dan toe beheerst door een almachtige God, nu was de wereld er een geworden van feiten, welke met mechanische hypothesen konden worden verklaard. De nieuwe oriëntering van de mens bracht de vraag met zich mee hoe en waar (ethische) waarden in dit nieuwe wereldbeeld konden worden geplaatst. De rationalisten van de nieuwe tijd zochten daarbij naar een integratie op hoger niveau. De oplossing meende men te kunnen vinden in de rationele Schep- per, een rationele natuur of een met universele redelijkheid begiftigde mens.

Onze tijd kent een nieuwe crisis in de ethiek, die principiëler van aard is en dwingender

om een oplossing vraagt. Het besef brak baan, dat het niet mogelijk is om de mens als schepper van waarden, en de natuur als substraat van feiten, rationeel te integreren. Het Cartesische mensbeeld (en de daaraan gekoppelde psychologie) van de met een autonome rede en een wil begiftigde mens is door Freud, Marx en Nietzsche afgebroken.

De stelling, dat de moderne wetenschappelijke en technische ontwikkelingen de mens in die mate manipuleerbaar maken, dat de wetenschappelijke ingreep zelf ethische consequenties heeft, illustreerde de heer Doorman met een voorbeeld uit de genetica. De technieken tot verbetering van de menselijke soort zijn zo ingrijpend, dat ze inbreuk maken op de individuele vrijheid van keuze. De ervaringen van de eerste helft van deze eeuw hebben ons al gruwelijke voorbeelden gegeven; speculaties over de directe toekomst geven een beklemmend beeld te zien van de tegenspraak tussen technologische mogelijkheden en ethisch 'inzicht'.

Pogingen om een objectieve ethiek te construeren zijn volgens Doorman vruchteloos, omdat zij de neiging hebben tot zelfmaskering. Zelfmaskering en zelfbedrog – onverbrekkelijk verbonden met de menselijke realiteit – pogen de werkelijke draagwijdte van de problemen waarmee wij geconfronteerd worden, te verbloemen. Doorman besloot met de stelling, dat een relativistische ethiek, waarin tot uitdrukking wordt gebracht dat de ethische waarheid alleen te vinden is in een afbraak van alle objectiverende ethiek, een onvermijdelijke voorwaarde is als intellectuele voorbereiding op een ernstige bezinning op de problemen van nu.

De botsing der meningen tijdens de discussie liet vuurwerk zien, waarvan de 'knallen', dankzij het begeleidende lachen van het honderdkoppige publiek, tot in het bos om de Internationale School voor Wijsbegeerte doordrongen.

CWK

Verbond en zendtijdverdeling

ONDER de titel 'Morele steun' publiceert de Humanistische Documentatiedienst het volgende:

Niet dat het Humanistisch Verbond hierdoor wat de zendtijdverdeling betreft veel op vooruit zal gaan, maar het geeft toch wel moed te bemerken hoevelen het oneens zijn met de gang van zaken. De daadwerkelijke hulp van VARA en AVRO getuigt hier wel van. In de Avrobode van 16 oktober schrijft de heer W. Vogt:

'Er is alom bekommernis om het 'nieuwe omroepbestel'. Zoals de paaseieren op het landgoed van de sociaal voelende douairière voor de zoekende kinderen van de 'horigen' onder struik en hei zijn verstopt, zo zijn de

zenduren – na 1 oktober – door het totaal-programma van omroep en tv gestrooid. Met een blijde uitroep herkent men zijn favoriet – na ingespannen zoeken – terug. Maar denk niet dat u 'm op deze plaats kunt terugvinden. Elke week is een nieuwe zoekertjesweek. Zo wil 't nieuwe bestel'. En verder: 'De morgen van een Humanistisch Verbond wordt een uitgedoofde avond.'

In Onderweg, weekblad voor het bisdom Breda, van 8 oktober schrijft niemand minder dan monseigneur Huybrechts onder de titel 'Dat ene kwartiertje':

'Voorzover er daartoe gelegenheid was, heb ik behoord tot de regelmatige luisteraars, en (Vervolg op pag. 7)

Lezingen voor de radio

Maandag 5 december Hilversum II, 19.40 uur: prof. dr. J. P. van Praag: Sint-Nicolaaspraatje.

Maandag 12 december Hilversum II, 19.40 uur: prof. dr. Libbe van der Wal: Herdenking prof. Leo Polak.

Maandag 19 december Hilversum II, 19.40 uur: prof. dr. W. van Dooren: Alles is betrekkelijk.

Verbond en zendtijd

(Vervolg van pag. 6)

ik blijk een van de driehonderdduizend te zijn geweest, die elke zondag kwart voor tien afstemden op deze dikwijls taaie, maar meestal waardevolle, in ieder geval rijke rubriek. De rubriek is niet opgeheven, maar ze gaat een zwerfend bestaan leiden, zo zei de voorzitter van het Humanistisch Verbond, prof. Van Praag, die de laatste kwart-voortuizending verzorgde en hiervan – ik dacht terecht – een ware klaagzang maakte. 'Het is niet aardig van de zuilen, dat dit éne kwartiertje op die zondagmorgen nu juist verdwijnen moest, terwijl de confessionele groepen aan kerkelijks niets tekort komen. Men had óók de humanisten hun tijd van bezinning op de dag van bezinning moeten blijven gunnen, al mag het dan voor hen geen dag des Heren zijn. Want met reden mocht Van Praag zeggen, dat het Humanistisch Verbond twee belangrijke dingen heeft gedaan: vooreerst heeft het niet-christenen (of niet-langer-christenen) samengebracht rond de belijdenis van een echte overtuiging; en vervolgens heeft het voor heel velen een negatieve levenshouding omgebogen tot een positieve stellingneming.

'In de zo moeilijk tot stand gekomen en nog zo moeizaam te realiseren samenwerking van de Kerken met de belangrijkste representant van het humanisme is het wegnemen van dit zondagmorgenprogramma – twintig jaar lang is het op die tijd uitgezonden! – een vervelende taktische fout, die, hoop ik, bij een herformulering van de zendtijdverdeling zal worden hersteld.'

(Nogmaals maken wij onze lezers erop attent, dat iedere maandagavond van 19.40 tot 19.50 – tien over half acht tot tien voor acht – uitzendingen namens het Humanistisch Verbond geschieden).

TV-uitzending gewijd aan prof. Leo Polak

DE televisie-uitzending van het Humanistisch Verbond – op maandag 12 december, 's avonds om 19.05 uur (vijf over zeven) op Nederland 1 – zal voor een belangrijk deel zijn gewijd aan prof. dr. Leo Polak, een van de grote wegbereiders van het hedendaagse humanisme in Nederland, die op 9 december 1941 in het Duitse concentratiekamp Sachsenhausen overleed. De redactie van deze uitzending berust bij prof. dr. Libbe van der Wal, de eerste die onder leiding van prof. Leo Polak promoveerde.

Verder wordt aandacht besteed aan actuele humanistische zaken. Productie van dit programma: Machiel Verduyn, regie: Geert van den Boogaart.

Ik denk er ZO over

Doelmatigheid vóór alles?

IN 'Mens en Wereld' van 29 oktober komt in 'Kritisch Allerlei' een stukje voor over de dominee van Elspeet, over het geloof dat slachtoffers maakt. Gaan wij echter zelf wel vrijuit? Hebben wij allen niet een 'geloof' waarvan velen het slachtoffer worden zonder dat wij ons dat goed realiseren? Ik bedoel het geloof dat de doelmatigheid voor alles gaat.

Er zijn alleen in Nederland jaarlijks ruim 2000 doden te betreuren in het verkeer en aanzienlijk veel meer ernstig gewonden. Als iemand zou voorstellen het privégebruik van auto's af te schaffen en alleen de openbare vervoersmiddelen en het vrachtvervoer in het gemotoriseerde verkeer toe te laten, dan zou dit – als wij er toe overgingen dit voorstel aan te nemen – minstens duizend doden minder per jaar betekenen en duizenden zou daardoor een ernstige verminking voor het leven bespaard blijven.

Maar wij zouden per fiets moeten gaan, per bus of met de trein. Wij zullen dit nooit doen en waarom niet? Op grond van de mening dat de doelmatigheid een onvermijdelijk aantal slachtoffers mag eisen. Maar hoe groot is dan eigenlijk de afstand die ons van de dominee van Elspeet scheidt? Is het geloof in het primaat van de doelmatigheid dan zoveel anders dan dat in de wrede God van de heer Wisse?

P. KLOOSTERMAN

Wie is 'Geiser'?

EEN lezer(-es?) van 'Mens en Wereld', die zich verschuilt achter het pseudoniem 'Geiser', stuurde de redactie enkele gedichten. Hij (zij?) vermeldde echter geen naam en adres, zodat het de redactie niet mogelijk is zich met hem (haar?) in verbinding te stellen. Zou 'Geiser' zijn (haar?) naam en adres bekend willen maken aan de redactiesecretaris van M&W?

Redactie

Uitgevers sturen...

Van Wil den Hollander-Bronder verscheen bij uitgeverij 'Kosmos' (Amsterdam), onder de titel 'Mijn vallei in Frankrijk', het vierde deel in haar cyclus over het boerenleven in Frankrijk. Over de voorgaande delen schreef onze medewerker P. Jacobs op 16 april o.m.: 'Wat maakt nu deze boeken zo belangwekkend? In de eerste plaats de openhartige, boers-openhartige visie, de eerlijkheid en de onsentimentele gevoeligheid van de verhalende gedeelten. In de tweede plaats verkrijgen wij een nuchtere en toch emotionele kijk op het leven van de Franse boerenbevolking.' Aanbevolen! Prijs: f 11,90.

A. C. Muller-Idzerda, voortreffelijk kenster van en schrijfster over kamerplanten, schreef een nieuw boekje '52 weken bloemen en planten in huis verzorgen', dat zeker voor vele vrouwen een goede gids zal zijn voor het verzorgen van die levende sieraden in ons huis. Een gids, die van week tot week aangeeft welke bloemen beschikbaar zijn. Kopen! Prijs slechts f 5,90. (Uitgave: Kosmos, Amsterdam.)

Aurora

heeft nu ook
een groeiende
verzekering
voor uitvaartkosten

Deze "Aurora-groeiopolis" is een verzekering waarbij het aanvankelijk verzekerde bedrag met 2% per jaar stijgt, terwijl de premie onveranderlijk is.

Vraagt inlichtingen
bij

n.v. Levensverzekeringsmaatschappij

Aurora

Stadhouderskade 1a, Amsterdam

Mens en Wereld

verschijnt om de veertien dagen

Hoofdredacteur: dr. H. Bongers

Redactieraad: mr. M. Rood-de Boer, prof. dr. J.C. Brandt Corstius, H. Mozes, R. de la Rie, mr. dr. H. J. Roethof, P. W. van der Vliet

Redactiesecretaris: J. van Straten, Goethelaan 73, Utrecht, telefoon 030-31563

Administratie, abonnementen en advertenties: postbus 114, Utrecht, telefoon 24641; postgiro 304960 t.n.v. Humanistisch Verbond, Utrecht

Advertentietarieven op aanvraag

Abonnementsprijs voor leden van humanistische organisaties f 7,50 per jaar, voor niet-leden f 9,50, buitenland f 12,-, losse nummers f 0,50

REKENSCHAP

DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT

voor wetenschap en cultuur,
wil een blad zijn voor de verdieping van de
humanistische overtuiging

Redactie:

A. D. Belinfante, J. C. Brandt Corstius,
H. Freudenthal, F. P. Huygens, P. Krug,
B. W. Schaper, P. Spigt, P. Thoenes en
Libbe van der Wal.

Abonnementsprijs:

f 9,50 per jaar (voor donateurs en contribuanten van
Socrates en voor studenten f 8,— per jaar).
Het abonnement kan ieder kwartaal ingaan.

**HUMANISTISCHE STICHTING
SOCRATES**

Postbus 114, Utrecht
Giro 582293

KALENDER 1967

De kalender 1967 van het HUMANISTISCH

VERBOND is verschenen.

Deze is in 2-kleurendruk uitgevoerd.

DE PRIJS IS **f 3,-**

Uw bestelling zien wij gaarne tegemoet door storting

of overschrijving van f 3,- op postrekening

30.49.60 t.n.v. het HUMANISTISCH VERBOND Utrecht

In de omschrijving: kalender 1967

ANNONCES

Moeder gezocht voor mijn beide
zoons van 15 jaar, vraagt een we-
duwnaar, 43 jaar, met zacht karak-
ter, goede baan en in 't bezit van
mooie woning en auto. Huwelijk
niet uitgesloten. Brieven onder no.
58 aan buro M. en W.

Jongeman, 26 j., middelb. opl.,
zoekt kennismaking met serieus
meisje. Brieven onder nr. 56 aan
buro M. en W.

Welke jonge vrouw wil in onder-
wijzersgezin 2 kleuters helpen op-
voeden en de huishouding op zich
nemen? Woonplaats: platteland om-
geving Schoonhoven. Brieven onder
nr. 57 a/h buro M. en W.

MENS EN KOSMOS

Gewijd aan de studie van godsdienst, wijsbegeerte en wetenschap
met hun grensgebieden, onder redactie van J. M. Hondius, Dr. H.
Groot, Mr. N. Kluwer, P. Krug en Dr. D. H. Prins.

Abonnementsprijs f 15,- per jaar (6 nummers). Losse nummers
f 2,50.

Vraagt toezending gratis proefnummer en catalogus van uitgaven op
geestelijk gebied bij de uitgever **N. KLUWER-DEVENTER**.

Ook verkrijgbaar bij de boekhandel.

het wonder

samengesteld door:

Drs. D. Braun O.F.M., P. N. Kruyswijk, Prof. Dr. G. A. Lin-
denboom, Ds. G. van Loenen, J. J. C. Marlet, zenuwarts, Drs.
J. G. van der Ploeg, Dr. D. H. Prins, Prof. Mag. Dr. E. C. F.
A. Schillebeeckx O.P., Ds. P. Simoons, Dr. I. Vijlbrief, Drs.
J. A. M. Weterman.
(Uitgave N.G.C. no. 26)

Verkrijgbaar bij het Centraal Bureau bij voorkeur door overschrij-
ving van f 1,50 op postrekening nr. 30.49.60 t.n.v. Humanistisch Ver-
bond, Utrecht met op het strookje de vermelding: N.G.C. nr. 26.

„Opvoeding op het gebied der sexualiteit”

geschreven door Prof. Dr. A. C. Drogendijk, P. J. F. Dupuis (arts),
Prof. Dr. Ir. A. F. van Leeuwen S.J., A. G. van Omme (arts), J. Ree-
horst, P. W. van der Vliet, Dr. J. J. A. Vollebergh, Prof. Dr. H. R.
Wijngaarden, Dr. R. Zijlstra. (Uitgave N.G.C.).

Verkrijgbaar bij het Centraal Bureau, bij voorkeur door storting en
overschrijving van f 1,50 op postrekening nr. 30 49 60 t.n.v. Huma-
nistisch Verbond Utrecht, met op het strookje de vermelding N.G.C.
nr. 22.

„VERANDEREND LEVENSBESEF”

samengesteld door Mevr. Hella S. Haasse, Ds. E. van Bruggen,
Prof. Dr. H. Freudenthal, Prof. Dr. T. T. ten Have, Ds. S. J.
Popma, J. Reehorst, Dr. C. Scharff O.S.A. en Prof. Dr. R. Schippers.
Uitgave Nederlands Gesprek Centrum.

Verkrijgbaar bij het Centraal Bureau, bij voorkeur door storting en
overschrijving van f 1,50 op postrekening 30 49 60 t.n.v. Humanis-
tisch Verbond Utrecht, met op het strookje de vermelding N.G.C.
nr. 28.

BEZITSVORMING

samengesteld door Dr. W. Albeda, Dr. A. van Biemen, Ir. G. J.
Baat, Drs. H. J. D. Dieters, Drs. J. M. Th. Loeffen, Dr. E. Nord-
lohne, Drs. A. W. H. J. Quaadvlieg, J. Reehorst en Drs. J. M. den
Uyl.

Uitgave Nederlands Gesprek Centrum.

Verkrijgbaar bij het Centraal Bureau, bij voorkeur door overschrij-
ving van f 1,50 op postrekening nr. 30 49 60 t.n.v. Humanistisch
Verbond, Utrecht, met op het strookje de vermelding: N.G.C. no. 27.

Humanistische Correspondentiekring voor **huwelijkscontacten** op-
gericht door het Humanistisch Verbond, verleent bemiddeling bij
het leggen van contacten tussen personen, die een huwelijkspartner
zoeken.

Inlichtingen postbus 210, Utrecht, gaarne 30 cent aan postzegels
includeren.